

جامعه

انتزاعی

تحلیلی فرهنگی از زمانه ما

www.ketab.ir

آنتون زایدرفلت

ترجمه محمود عبدالله زاده

www.ketab.ir

زایدرفلت، آنتون سی، ۱۹۳۷-۴۰

Zijderveld, Anton C.

جامعه انتزاعی: تحلیلی فرهنگی از زمانه ما

آنتون کک، زایدرفلت؛ ترجمه محمود عبداللہزادہ

تہران: نشر ثالث، ۱۳۹۹

ص ۲۳۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۰۵-۶۲۶-۷

The Abstract Society: A Cultural Analysis of Our

Time. 1974

فرہنگ

قوم‌شناسی

عبداللہزادہ، محمود، ۱۳۲۸-، مترجم

ردہ‌بندی کنگرہ: GN ۳۵۷

ردہ‌بندی دیویی: ۳۰۶/۱۹

شماره کتابشناسی ملی: ۷۴۲۷۹۲۰

PEFC™ FSC

paper from well managed forest
and controlled sources.

کاغذ این کتاب از جنگل‌ها و منابع
کاملاً مدیریت‌شده تهیه شده است.

جامعه انتزاعی
تحلیلی فرهنگی از زمانه ما

آنتون سی. زایدرفلت
ترجمه محمود عبداللهزاده
ویراستار: رهام برکچی زاده
صفحه آرا: فریدون سامانی پور
طراح جلد: حمید باهو
مجموعه فلسفه و علوم اجتماعی
چاپ سوم: ۱۴۰۱ / ۳۳۰ نسخه
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نشر ثالث
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۰۵-۶۲۶-۷
همه حقوق محفوظ و متعلق به نشر ثالث است.

قیمت: ۸۸۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: خیابان کریمخان زند / بین ایرانشهر و ماهشهر / شماره ۱۵۰ / طبقه چهارم
فروشگاه شماره یک: خیابان کریمخان زند / بین ایرانشهر و ماهشهر / شماره ۱۴۸
فروشگاه شماره دو: اتوبان شهید همت / مجتمع ایران مال / طبقه G3 / شماره ۱۸۳
فروشگاه شماره سه: پاسداران / میدان هروی / مجتمع هدیش مال / طبقه ششم
تلفن گویا: ۸۸۳۱۰۷۰۰ - ۸۸۳۱۰۵۰۰ - ۸۸۳۰۲۴۴۷ - ۸۸۳۰۲۴۴۷ - ۸۸۳۲۵۳۷۶-۷

salesspublication.com @salesspublication

فهرست

۷.....	یادداشت مترجم
۱۱.....	پیشگفتار
۱۳.....	۱. ضرورت تحلیل فرهنگی
۲۷.....	۲. صحنه نظری
۶۹.....	۳. جامعه انتزاعی
۶۹.....	مقدمه
۷۱.....	ماهیت انتزاع
۷۹.....	ماهیت جامعه انتزاعی
۱۰۰.....	جامعه انتزاعی و معرفت مدرن
۱۰۷.....	جامعه انتزاعی و آگاهی مدرن
۱۱۱.....	۴. روح اعتراض
۱۱۱.....	مشارکت و کنترل
۱۱۶.....	دموکراسی بین اجماع و نارضایتی
۱۱۹.....	سازشگری و خلوت گرایی
۱۲۲.....	سه نوع اعتراض

۱۲۵.....	عارفان (کنوسها).....
۱۳۴.....	آنارشيستها.....
۱۴۱.....	کشگران.....
۱۵۴.....	روح اعتراض و ماهيت دوگانه انسان.....

۱۵۹.....	۵. استقلال در جامعه کثرت گرا.....
۱۵۹.....	مقدمه.....
۱۶۱.....	اعمال زور در جامعه کثرت گرا.....
۱۶۶.....	اعمال زور و ديوان سالاری.....
۱۷۱.....	تجربه آزادی.....
۱۷۴.....	نتیجه گیری.....

۱۷۷.....	۶. عقلانیت و عقلانیت گریزی.....
۱۷۷.....	مقدمه.....
۱۷۸.....	فرض های روش شناختی.....
۱۸۴.....	نهادها و احساسات.....
۱۸۸.....	احساسات انسانی در مواجهه با جامعه انتزاعی.....

۱۹۱.....	۷. ضرورت رياضت فکری.....
۱۹۱.....	مقدمه.....
۱۹۷.....	چگونه اعمال زور اجتماعی را کنترل کنیم؟.....
۲۰۳.....	چگونه تقطیع فکری را کنترل کنیم؟.....
۲۰۶.....	چگونه عاطفه مندی انسانی را کنترل کنیم؟.....
۲۱۰.....	چگونه ابهام اجتماعی انسان را کنترل کنیم؟.....

۲۱۵.....	یادداشت ها.....
۲۲۷.....	نمایه.....

یادداشت مترجم

جامعه انتزاعی: تحلیلی فرهنگی از زمانه ما اثر آنتونیوس کورنلیس زایدرفلت، فیلسوف و جامعه‌شناس سرشناس هلندی است که در ۱۹۷۰ منتشر، و تا ۱۹۷۴ سی‌وشش بار به انگلیسی و هلندی تجدید چاپ، و سپس به چند زبان دیگر ترجمه شد. زایدرفلت به رغم داشتن تألیفات فراوانی در جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی کم‌تر شناخته‌شده در محافل دانشگاهی ایران است. کتاب پیش رو نخستین ترجمه فارسی از اولین کتاب اوست. استیون میندل، در نقدی که درباره این کتاب در مجله جامعه‌شناسی در ۱۹۷۳ نوشته، آن را اثری جدی و مهم در جامعه‌شناسی و مطالعه از خودیگانگی معرفی کرد.

به عقیده زایدرفلت، جامعه مفهومی انتزاعی، و انتزاع نیز فرایندی اجتماعی و مادی است. جامعه با تقطیع و بخش‌بندی متعدد و متکثر ساختارهای نهادی‌اش و تقسیم‌بندی علوم، بیش از پیش انتزاعی شده است. او معتقد است که در همه کشورهای مدرن صنعتی، هر روز افراد بیش‌تری خودشان را در مقابل «سیستم» یا «دستگاه حاکم» به مثابه موجودیتی انتزاعی که مسلط بر زندگی آن‌هاست، می‌یابند و علیه آن طغیان می‌کنند. زایدرفلت در این کتاب چالش‌انگیز دلیل پیدایش این مسئله را این موضوع می‌داند که جوامع متشکل قدیمی ناپدید شده‌اند و اکنون انسان خودش را سرگردان در سلسله نقش‌هایی یافته است که هر کدام از آن‌ها قواعد و قوانین خودش را دارد، و احساس

می‌کند که به طرز فزاینده‌ای از عاملیتی که آن قواعد و قوانین را تعیین می‌کند، یعنی از حکومت، مقامات و سازمانی که برای آن کار می‌کند (اموری که دیگر نمایندگی انسان‌ها را ندارند، بلکه معرف چیزهایند) جدا شده است. اما زایدرفت می‌گوید انسان سازش‌پذیر و البته طفیانگر است.

مؤلف اعتراض‌ها و طفیان‌های فراوان دهه‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۰ علیه جامعه انتزاعی را بازگو می‌کند؛ از جمله پناه بردن به واقعیت درونی از طریق مواد مخدر و تصوف، طفیان فرهنگی به شکل جمع‌ها و هیپی‌گری، و رادیکالیسم سیاسی. او می‌گوید که این واکنش‌ها نشان‌دهنده امکان پیدایش آینده‌ای متفاوت و کم‌تر انتزاعی است.

پروفسور زایدرفت در بخشی از کتاب به نقش دوگانه انسان می‌پردازد و بر این باور است که انسان در جامعه انتزاعی متکثر قرن بیستم، انسانی که خودش این جامعه را آفریده است، فاقد توانایی ایفای نقش دوگانه‌اش، یعنی انسان درونی با باورهای دینی، و انسان بیرونی با تمهیدات اجتماعی است. در الگوی جوامع سنتی که مؤلف آن را الگوی انسانی مشترک می‌نامد، این ابهام به طور کلی در تمامیت ذات روابط انسان با جهان وجود دارد. او به تفصیل، با استناد به نوشته‌های فیلسوفان اجتماعی و سیاسی مختلف، از مارکس تا مارکوزه، به طرح نظریه‌اش درباره این موضوع پرداخته است و پس از تثبیت مفهوم «نقش دوگانه» انسان، بسیاری از تردیدها و سردرگمی‌ها را به نبود این دوگانگی مهم نسبت می‌دهد و می‌گوید که اگر ما بتوانیم ارزیابی انتقادی و سازنده‌ای از مسائل امروز انجام دهیم، این فقدان از میان خواهد رفت.

جامعه انتزاعی نقد واقع‌بینانه‌ای است که به وضوح، فرایند مدرن‌سازی و ازخودبیگانگی را به انتزاع ربط می‌دهد. مدرن‌سازی دربرگیرنده اصطلاحات فراوانی است که مبین روش‌های گوناگونی‌اند و جنبه‌های مختلف و متعددی به انتزاع می‌افزایند؛ از جمله تقطیع، دیوانی شدن، نهادینه‌سازی، بهینه‌سازی، مستقل‌سازی، تجاری‌سازی و... همه این‌ها نشان‌دهنده روش‌هایی‌اند که از طریق آن‌ها جامعه بیش از پیش انتزاعی و سازماندهی می‌شود و در نتیجه افراد را منزوی و ناتوان می‌سازد که سبب می‌شود سرنوشتشان در

جاهای دیگری رقم بخورد. البته باید اضافه کنم زمانی که زایدرفلت این کتاب را می‌نوشت، مفهوم جهانی‌شدن هنوز متداول نشده بود. مسلماً موضوع انتزاع در چارچوب مفهوم جهانی‌شدن از انتزاع کالایی مارکس مهم‌تر است.

زایدرفلت انتزاع را به افزایش فاصله و اندازه نیز ربط می‌دهد. با رشد صنعتی شدن و دیوان‌سالاری، جامعه انتزاعی‌تر می‌شود. جهان تحت سلطه انتزاع فن‌سالاری است و خودآگاهی (شعور) مدرن در دو قطب عقلانی‌سازی و ساده‌سازی قرار دارد. در نتیجه مفهوم کلی «جامعه انتزاعی» یکپارچه نیست. انتزاع فرایندی گوناگون با پیامدهای اجتماعی منفی است. بنابراین ما باید انتزاع را چیزی بیش از مفهومی شناختی تلقی کنیم. زایدرفلت به نقل از آرنولد گِلن، فیلسوف آلمانی، می‌نویسد که خودآگاهی مدرن دارای دو جنبه است: از یک طرف عقلانی‌سازی فزاینده، و از طرف دیگر ساده‌سازی فزاینده. منظور گلن از عقلانی‌سازی گرایش به اندیشیدن و سخن گفتن در چارچوب مدل‌های بسیار انتزاعی و مقولات فرمالیستی، و آزمودن و تأکید کردن بر مفاهیم محاسبه‌پذیر است. به عبارات آن انسان‌گرایی دارد که به شکل شعارهایی ابراز وجود کند. او به سادگی و انعطاف‌پذیری نیاز دارد و از تفاوت‌های دقیق و ظریف مفهومی بیزار است. او صداقت فکری را فدای محبوبیت و رضای عاطفی می‌کند. گلن این را ساده‌سازی می‌نامد. وسایل ارتباط جمعی که دایماً ما را با شعارها و تکانه‌های عصبی بیماران می‌کنند و به ما نوید تازه‌ترین، آخرین، بهترین و عمیق‌ترین را می‌دهند، به این ساده‌سازی دامن می‌زنند.

زایدرفلت موضوع انتزاع را از هگل تا مارکس پی می‌گیرد و می‌نویسد که به زعم مارکس، تمامیت‌خواهی هگل کاملاً غیرواقعی و انتزاعی بود. مارکس آن را از نظر واقعیت اجتماعی-اقتصادی صورت‌بندی کرد و این‌گونه جستجوی هگل برای تمامیت و جامعیت را ادامه داد. در نتیجه، ماتریالیسم تاریخی مارکس شالوده‌عینی یک نظریه اجتماعی انتزاعی را فراهم کرد. اما زایدرفلت در واقع فراتر از مارکس و دورکیم می‌رود و این ایده را مدیون گسورک زیمل می‌داند که جامعه‌شناسی برایش اساساً مبتنی بر انتزاع است. از نظر زیمل، جامعه‌شناسی مبتنی بر انتزاعی از واقعیت انضمامی است که تحت هدایت مفهوم جامعه قرار دارد.